

Norges Høyesterett - Dom - HR-2022-1119-A

Instans	Norges Høyesterett – Dom
Dato	2022-06-07
Publisert	HR-2022-1119-A
Stikkord	Tingsrett. Fast eiendoms rettsforhold. Grannelova. Bygning på fremmed grunn.
Sammendrag	Et turlag hadde i 1967 oppført en turisthytte etter avtale med staten, som anså seg som grunneier. Etter at det var klarlagt at hytta lå på privat grunn, reiste grunneieren sak mot turlaget med krav om at laget skulle fravike eiendommen og fjerne bygningen. Høyesterett kom som de tidligere instanser til at grannelova § 11 første ledd andre punktum om bygning som delvis står på fremmed grunn, kunne anvendes analogisk i et tilfelle som det foreliggende. Lov om hendelege eigedomshøve § 8 fikk da ikke anvendelse. Høyesterett la vekt på at turlaget hadde den alt overveiende nytteverdien av turisthytta for turlaget, og at ulempene for grunneieren av å ha den stående, var små. Om vilkårene i grannelova § 11 første ledd var oppfylt, var ikke gjenstand for prøving i Høyesterett. Tingrettens dom, som frifant turlaget fra grunneierens krav, ble stadfestet. (Rt-sammendrag)
Saksgang	Nord-Troms og Senja tingrett TNTS-2020-149409 – Hålogaland lagmannsrett LH-2021-104496 – Høyesterett HR-2022-1119-A, (sak nr. 21-170292SIV-HRET).
Parter	Marius Olufsen Moe (advokat Brynjar Østgård) mot Troms Turlag (advokat Marianne Abeler – til prøve).
Forfatter	Dommerne Ingvald Falch, Knut H. Kallerud, Arne Ringnes, Kine Steinsvik og Jens Edvin A. Skoghøy.
Sist oppdatert	2022-06-10

Innholdsfortegnelse

Norges Høyesterett - Dom - HR-2022-1119-A	1
Innholdsfortegnelse	2
Sakens spørsmål og bakgrunn	3
Partenes syn på saken	4
Mitt syn på saken	5
Oversikt over lovgivningen	5
Fastlegging av rettsregelen	7
Den konkrete anvendelsen	8
Sakskostnader	9

- (1) Dommer **Falch:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder krav om rivning av, og subsidiært eiendomsrett til, en hytte som er oppført på fremmed grunn. Spørsmålet er om naboloven § 11 skal anvendes analogisk.
- (3) Troms Turlag oppførte omkring 1967 turisthytta Trollvassbu til allmenn bruk i Snarbydalen i Tromsø kommune. Tillatelse var gitt av Direktoratet for statens skoger, som anså staten som eier av grunnen.
- (4) Festeavtale mellom turlaget og Troms skogforvaltning ble inngått med virkning fra 1. januar 1966. Avtalen gjaldt inntil videre og med gjensidig oppsigelsesfrist, dog slik at avtalen var bindende for bortfesteren i 10 år. Årlig festeavgift var fra begynnelsen 50 kroner. Ved opphør av festeforholdet pliktet turlaget å ryddiggjøre tomte; ellers ville bebyggelsen tilfalle bortfester. Om grunneierforholdet står det skrevet i festeavtalen:
- «Högfjellsområdet hvor den bortfestede tomt ligger, antas å være statens eiendom. Da det i Tromsø herred ikke er fastlagt grenser mellom statens högfjell og privat eiendom, tas det forbehold at det fra privat hold kan bli påstått eiendomsrett til fjellet.»
- (5) I 1973 ga staten særskilt tillatelse til å føre opp et uthus i tilknytning til turisthytta. Uthuset ble oppført.
- (6) I NOU 1974:8 tilrådte flertallet i utvalget for statseiendom i Nordland og Troms at staten ikke gjorde gjeldende krav på grunneiendomsrett i Tromsdalstindområdet. Staten fulgte tilrådingen, og Troms Turlag ble i brev 26. mai 1975 underrettet om at festeavtalen for Trollvassbu opphørte. Brevet henviste turlaget til Troms Bondelag for opplysninger om hvem som eide området turisthytta ligger i.
- (7) Det er uomtvistet at Trollvassbu ligger på gårdsnummer 6 bruksnummer 3 i Tromsø kommune, noe som ble endelig klarlagt i en jordskiftesak i 1987. Eiendommen eies av Marius Olufsen Moe, som kjøpte den i 2017 for én million kroner. Den er på 4 681 dekar og strekker seg fra sjøen – Jøvikbukta ved Grøtsundet – til Trolldalen og Trollvasselva, som ligger i fjellet. Trollvassbu er uten veiforbindelse og ligger i ytterkanten av eiendommen, fem til seks kilometer i luftlinje fra bebyggelsen.
- (8) Moe eier også den parallelt tilstøtende eiendommen gårdsnummer 6 bruksnummer 4, som er på 3 660 dekar.
- (9) Området der Trollvassbu ligger, er avsatt til såkalt LNFR-område, som bare tillater hyttebygging til stedbunden næring og felleshytter. Moe driver verken landbruksvirksomhet eller annen stedbunden næring i området.
- (10) Partene er enige om at det var kontakt mellom turlaget og daværende grunneier i 1992, 2007 og 2016-2017. Avtale om tomtekjøp eller annen ordning ble ikke inngått. Også etter at Moe kjøpte eiendommen var det kontakt mellom partene. Heller ikke etter utveksling av tilbud kom partene til enighet.

- (11) Moe saksøkte 17. oktober 2020 turlaget med påstand om avvikling av virksomheten i tilknytning til turisthytta, fravikelse av eiendommen og vederlag for turlagets bruk. Turlaget tok til motmæle og anførte å ha rett til å ha hytta stående mot et vederlag.
- (12) Nord-Troms og Senja tingrett avsa 19. mai 2021 dom med denne domsslutningen:
- «1. Troms Turlag frifinnes for krav om å avvikle sin virksomhet knyttet til Trollvassbu og fravike eiendommen gnr. 6 bnr. 3 i Tromsø kommune.
 2. Troms Turlag frifinnes for krav om å fjerne bygningsmassen til Trollvassbu fra eiendommen gnr. 6 bnr. 3 i Tromsø kommune samt tilbakeføre eiendommen i opprinnelig stand.
 3. Troms Turlag dømmes til innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse å betale vederlag 100 000 – etthundretusen – kroner til Marius Olufsen Moe.
 4. Marius Olufsen Moe dømmes til innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse å betale 403 750 – firehundreogtretusensyvhundreogfemti – kroner i sakskostnader til Troms Turlag.»
- (13) Tingretten anvendte naboloven § 11 analogisk, slik at turlaget hadde rett til å la turisthytta bli stående mot det fastsatte vederlaget til Moe.
- (14) Moe anket til Hålogaland lagmannsrett og krevde da subsidiært eiendomsrett til hytta. Lagmannsretten avsa dom 27. oktober 2021 med denne domsslutningen:
- «1. Anken forkastes.
 2. Marius Olufsen Moe dømmes til innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse å betale Troms Turlag 374 265,50 – trehundreogsyttifiretusentohundreogsekstifem50/100 – kroner i sakskostnader for lagmannsretten.»
- (15) Også lagmannsretten anvendte naboloven § 11 analogisk.
- (16) Marius Olufsen Moe har anket til Høyesterett og gjort gjeldende flere anførsler. Høyesteretts ankeutvalg traff denne beslutningen 21. januar 2022:
- «Anken fremmes til behandling i Høyesterett for så vidt gjelder rettsanvendelsen, begrenset til spørsmålet om naboloven § 11 kan anvendes analogisk i et tilfelle der det ikke foreligger et naboforhold og bygningen helt ut står på fremmed grunn. For øvrig tillates ikke anken fremmet.»
- (17) For de spørsmål Høyesterett skal behandle, står saken i samme stilling som for lagmannsretten.

Partenes syn på saken

- (18) Den ankende part – *Marius Olufsen Moe* – har i hovedsak gjort gjeldende:
- (19) Naboloven § 11 får etter sin ordlyd ikke anvendelse. Partene er ikke naboer, og hele hytta er bygget på Moes grunn. Paragraf 11 er langt på vei en ekspropriasjonsregel som ikke gir rettsgrunnlag for turlagets krav. Eiendomsretten står sterkt, og det stilles strenge krav til rettsgrunnlaget for å kunne begrunne rettstap.
- (20) Lov om hendelege eieendomshøve er en spesiallov som i tilfelle passer bedre. I HR-2017-2064-A *snekkerens hytte* er denne loven anvendt i et lignende tilfelle.

- (21) Når staten frafalt sin eierpretensjon i 1975, skaffet turlaget seg ikke rettsgrunnlag. Utgangspunktet i alminnelig tingsrett er at den som mangler rettsgrunnlag, må fjerne bygningen. Regelen går tilbake til Norske Lov 6-15-18, som sperret for analogisk anvendelse av granneloven 1887 § 8. Den sistnevnte regelen er videreført i naboloven § 11. Det er ikke noe i lovforarbeidene som tilsier at den kan anvendes analogisk.
- (22) I rettslitteraturen er det ulike syn på spørsmålet, og den spredte underrettspraksis som finnes, er ikke avgjørende.
- (23) Turlaget kan under enhver omstendighet ikke tilkjennes saksomkostninger som dekker salær som prosessfullmektigen ikke belaster turlaget.
- (24) Marius Olufsen Moe har fremsatt denne påstanden:
«1. Lagmannsrettens dom oppheves.
2. Troms Turlag dømmes til å erstatte det offentlige saksomkostninger for Høyesterett.»
- (25) Ankemotparten – *Troms Turlag* – har i hovedsak gjort gjeldende:
- (26) Lagmannsretten har korrekt anvendt naboloven § 11 analogisk. Riktignok tar ikke lovforarbeidene direkte standpunkt til om regelen kan anvendes analogisk hvor bygningen fullt ut står på fremmed grunn. Men dette er lagt til grunn i underrettspraksis og i stor grad også i rettslitteraturen.
- (27) Lov om hendelege eieendomshøve viker etter § 1 for «særlege rettshøve». Den tingsrettslige lovgivningen er kodifikasjonslover som i hovedsak bare fastsetter hovedprinsipper og -regler. Mye er overlatt til den konkrete rettsanvendelsen.
- (28) Utgangspunktet må være at ved hel innpåbygging, slik tilfellet er her, har grunneieren krav på rivning eller eiendomsrett til bygningen mot vederlag. Men det skal lite til for å gjøre unntak. Unntak må gjøres når nytteverdien av bygningen entydig ligger hos utbyggeren. Da er det grunnlag for å bruke naboloven § 11 første ledd andre punktum analogisk. I dette tilfellet har turlaget dessuten brukt turisthytta i mer enn 50 år.
- (29) Turlagets krav på sakskostnader kan omfatte salær for arbeid prosessfullmektigen har utført «pro bono».
- (30) Troms Turlag har fremsatt denne påstanden:
«Prinsipalt:
1. Anken forkastes, dog slik at sakskostnader for ting- og lagmannsrett korrigeres for mva.
2. Det offentlige tilkjennes sakskostnader for Høyesterett.

Subsidiært, under forutsetning av at lagmannsrettens dom oppheves:
Ankemotparten frifinnes for sakskostnadsansvar.»

Mitt syn på saken

Oversikt over lovgivningen

- (31) Naboloven § 11 har denne ordlyden:

«Hus eller anna byggverk som ulovleg står såleis at noko av det er inne på granneeigedom, har grannen krav på vert bortteke eller retta opp. I tilfelle då dette kom til å valda så store utlegg eller tap elles at det klårt stod i mishøve til gagnet, og det ikkje er noko nemnande å leggja eigaren av byggverket til last, kan det gjerast unnatak frå rettingsskyldnaden mot at grannen får vederlag som ikkje må setjast mindre enn skaden eller ulempa.

Var byggverket frå fyrst av sett ulovleg inn på granneeigedom, må vederlaget for rett til å ha det ståande til vanleg ikkje setjast mindre enn vinninga av innpåbygginga.

Vert byggverket retta oppatt eller flytt eller går det til grunne, fell retten over granneeigedomen bort.»

- (32) Direkte kan bestemmelsen bare brukes dersom bygningen *delvis* står inne på en naboeiendom. Slik er det ikke her, hvor hele turisthytta med uthus står på Moes grunn. Bestemmelsen får med andre ord ikke direkte anvendelse, slik også lagmannsretten kom til.
- (33) Det følger av lovforarbeidene at denne avgrensingen av § 11 var bevisst, se Sivillovbokutvalets Rådsegn 2, NUT 1957:2 side 7 og 34. Begrunnelsen var at de spørsmålene som oppstår når hele bygninger er satt opp på fremmed grunn, også kan oppstå mellom andre enn naboer. Saken her er et eksempel på det.
- (34) Sivillovbokutvalet holdt det åpent om bestemmelsen kunne anvendes tilsvarende – analogisk – i slike tilfeller. Utvalet uttrykker på side 7 i rådsegna at spørsmålet var «uvisst» under den tidligere granneloven 1887 § 8, og noe annet er ikke sagt om den foreslåtte regelen. Som det også fremgår i Ot.prp.nr.24 (1960–1961) side 41, «svarar» regelen som kom i naboloven § 11, «i hovedsaka» til den tidligere regelen. I Rådsegn 7, NUT 1969: 4, som er forarbeider til lov om hendelege eigedomshøve, og som kom året etter at naboloven var vedtatt, sier Sivillovbokutvalet på side 8 at «[k]va som no gjeld i tilfelle som ikkje går inn under grannelova, er noko uklart».
- (35) I de tilfellene naboloven § 11 får eller gis anvendelse, er det to alternative løsninger: Hovedregelen er at tiltakshaveren må *fjerne* den ulovlige delen av bygningen, jf. første ledd første punktum. Men det kan gjøres unntak når nærmere vilkår er oppfylt, og da slik at tiltakshaveren får rett til å beholde bygningen mot vederlag til grunneieren, jf. første ledd andre punktum. I så fall beholder med andre ord *tiltakshaveren eiendomsretten* til bygningen, og han får også en bruksrett til den beslaglagte grunnen, som etter tredje ledd er tidsbegrenset til byggets levetid. Det var dette unntaket lagmannsretten anvendte analogisk, idet den kom til at vilkårene i første ledd andre punktum var oppfylt.
- (36) Lov om hendelege eigedomshøve § 8, som står i lovens kapittel «[f]ast eigedom», har denne ordlyden:
- «Når lausøyreting er bruka til bygging på framand grunn, får grunneigaren retten til alt som lyt reknast for oppbruka eller som ikkje kan skiljast ifrå att utan for stor skade og kostnad. Det same gjeld plantar, frø, gjødsel, jord, sand og liknande som er bruka på eigedomen.»
- (37) Her er løsningen at *grunneieren får eiendomsretten* til bygningen. I så fall skal han yte vederlag til den «som misser retten til tingen sin», jf. § 10 første ledd.
- (38) Selv om denne regelen nok først og fremst tar sikte på å regulere ulike former for sammenblandinger og sammenføyninger, herunder som følge av tilfeldigheter og misforståelser, favner ordlyden vidt. Regelen omfatter derfor også et tilfelle som vårt, hvor en bygning er satt opp av en annen enn grunneieren, jf. HR-2017-2064-A *snekkerens hytte*.

- (39) I forarbeidene til lov om hendelege eigedomshøve fremheves domstolenes skjønnsfrihet i departementets generelle drøftelse av om det var grunn til å lovfeste reglene i lovutkastet, se Ot.prp.nr.30 (1967–1968) side 12:
- «Departementet vil streke under at tvistar på området er heller sjeldsynte, og at ein difor kan forme reglane slik at dei gir grunnlag for å skjøne seg fram til ei rimeleg og rettviss løysing i einskildtilfella.»
- (40) Etter lov om hendelege eigedomshøve § 1 viker lovens regler for avtale og «serlege rettshøve». Om dette forbeholdet fremholder Sivillovbokutvalet i den nevnte NUT 1969: 4 side 18-19 at loven vil kunne vike ved passivitet, bindende forutsetninger og særlige kontraktsregler. Deretter uttrykkes:
- «For einskilde høve finst det òg særreglar utanom kontraktsretten, som er så spesielle eller har så sterk tilknytning til andre lover at dei bør verta ståande på sin gamle stad. Til døme kan ein her nemna reglane om krabbas-tømmer i vassdragslova ..., og om innpåbygging i grannelova 16. juni 1961 nr. 15 § 11. Det seier seg sjølv at slike reglar held fram å gjelda ved sida av dei allmenne reglane i framlegget, og det trengst ikkje seiast særskilt i lovteksten.»
- (41) Det fremgår av Rt-2013-1560 at det ikke skal mye til for å fravike loven. Den saken gjaldt et tilfelle hvor det var rettskraftig avgjort at en kårbolig tilhørte gården. Spørsmålet for Høyesterett var om det vederlagskravet som boet etter kårfolket hadde, var foreldet. Høyesterett kom til at utgangspunktet etter lov om hendelege eigedomshøve § 10 er at vederlagskravet forfaller når tilleggsverdien tilføres hovedtingen. Men med henvisning til det Sivillovbokutvalet hadde sagt om forbeholdet for «serlege rettshøve», uttrykte førstvoterende i avsnitt 39:
- «Det må kunne sies at Sivillovbokutvalet var fullt innforstått med at det ikke skal mye til for å legge til grunn en annen regel enn den utvalget foreslo som normalløsning. Jeg tilføyer at det her ikke bare er tale om forutsetninger som kan konkret knyttes opp mot de parter som er berørt. Det må også være riktig å vektlegge de forutsetninger som parter normalt vil måtte antas å ha i tilsvarende avtaleforhold eller situasjoner.»
- (42) Høyesterett fravek derfor loven, etter blant annet å ha gjennomgått ulike tilgrensende rettsområder. Vederlagskravet forfalt først da gårdeieren fikk rådighet over kårboligen etter kårfolkets død.
- (43) Den aktuelle lovgivningen kan derfor oppsummeres slik:
- (44) Naboloven § 11 får ikke direkte anvendelse. Forarbeidene til både den loven og til lov om hendelege eigedomshøve holder det åpent om § 11 kan anvendes tilsvarende – analogisk – utenfor sitt virkeområde. Lov om hendelege eigedomshøve § 8 kommer derimot direkte til anvendelse. Men den regelen skal det på den andre siden ikke mye til for å fravike.

Fastlegging av rettsregelen

- (45) Rettsreglene om fast eiendom bygger på en lang rettsutvikling, og mange regler er stadig ulovfestede. En del regler ble lovfestet særlig på 1960-tallet, og da stort sett i forlengelsen av Sivillovbokutvalets arbeid. Men disse lovtekstene er korte og konsentrerer seg gjerne om visse hovedregler og -prinsipper. De overlater en del skjønn til domstolene.
- (46) Jeg er derfor enig med Nordtveit og Myklebust, som i en artikkel fra 2019 om metodiske utfordringer i tingsretten, inntatt i Rett i vest, festskrift til 50-årsjubileet for juristutdanningen ved Universitetet i Bergen, skriver:

«Ein heilt fullstending kodifikasjon av tingsretten har vi likevel ikkje fått. Framleis er sentrale delar av tingsretten bygde på sedvane og etablerte rettsoppfatningar. ...

Det er eit gjennomgåande trekk ved 'sivilboklovene' at dei er kortfatta og i stor grad viser til allmenne prinsipp, som at rettshøve må tilpassast til 'tida og tilhøva' og at partane i ulike rettshøve ikkje må gjera noko som er 'urimeleg og uturvande' til skade eller ulempe. Dette opnar stort rom for skjøn og for utfylling av reglane frå domstolane si side. Også her vil dei nærare normene i stor grad vera skapte gjennom rettspraksis, sjølv om dei har forankring i lov.

I lovgjevinga om retten til ting er det gjennomgåande fastsett at lovføresegnene berre gjeld så langt ikkje noko anna fylgjer av 'særlege rettshøve', 'særlige rettsforhold', 'særlig hjemmel' m.m. Dette fører til at det ofte må takast stilling til om det ligg føre særlege rettshøve basert på avtale, jordskifte (utskiftingsforretning), skylddelingsforretning, hevd, alders tids bruk, sedvanerett, lokal sedvane festna rettstilstand m.m., og kva dette i tilfelle går ut på. Lenge var det knytt tvil til om det var ein presumsjon for at lovregelen gjaldt, og om det skulle stillast krav om 'klare' bevis eller kvalifisert overvekt av bevis for at det låg føre eit særleg rettshøve, og rettspraksis var nokså uklar på dette punktet. I Rt-2012-1345 slo Høgsterett klart fast det som må vera rett: at det ikkje gjeld noko slikt krav om overvekt. ...»

- (47) Dette tilsier etter min mening at når lovgivningen er så åpen som den er her, så har domstolene et skjønnsrom ved fastleggingen av den regelen som får anvendelse.
- (48) Den rettspolitiske begrunnelsen for unntaket i naboloven § 11 første ledd andre punktum, som altså gir tiltakshaveren rett til å beholde den bygningen som delvis står på fremmed grunn, er at hans interesse i bygningen gjennomgående er større enn ulempen for grunneieren i å ha den stående på sin grunn. For meg står det klart at slik kan interessene også være i mange tilfeller hvor bygningen fullt ut står på fremmed grunn. Dette tilsier at bestemmelsen kan anvendes analogisk i visse tilfeller.
- (49) Den rettspolitiske begrunnelsen for lov om hendelege eidegdomshøve § 8 er, slik jeg ser det, ikke helt ulik, selv om løsningen der er den motsatte, nemlig at bygningen tilfaller grunneieren. Det vil ofte være urimelig og i strid med partenes forutsetninger om den som gjør tiltak på fremmed grunn, skal vinne rett der.
- (50) Slik jeg ser det, må det derfor i et tilfelle som i denne saken, gjøres en nærmere avveining av hvilken parts interesser som sterkest gjør seg gjeldende. Men siden lov om hendelege eidegdomshøve § 8 i utgangspunktet får direkte anvendelse, yter den en viss motstand mot å anvende naboloven § 11 analogisk. Det samme gjør **hensynet til grunneierens sterke stilling i norsk rett**, noe som er fremhevet i HR-2017-2064-A *snekkerens hytte* avsnitt 37, med henvisning til Rt-2015-1157 avsnitt 33 *Fårøya*. Analogisk anvendelse av naboloven § 11 første ledd andre punktum er derfor etter min mening bare aktuelt dersom tiltakshavers interesser *klart* overstiger ulempene for grunneieren. I tillegg må de vilkårene som bestemmelsen selv inneholder, være oppfylt.
- (51) Jeg støtter meg her også til Brækhus og Hærem, Norsk tingsrett 1964, som på side 138 og 544 uttrykker at det «i mange tilfelle vil være naturlig å anvende nabol. § 11 analogisk». Dette er sagt før lov om hendelege eidegdomshøve ble vedtatt, og uttalelsen var da kjent. Den sistnevnte loven tar også i stor grad sikte på å lovfeste tidligere ulovfestet rett.

Den konkrete anvendelsen

- (52) I dette tilfellet er det helt klart at turlaget har den alt overveiende nytteverdien av turisthytta, og at ulempene for grunneieren av å ha den stående, er små. Jeg slutter meg her til det lagmannsretten uttrykker gjennom dette sitatet fra tingrettens dom:

«Trollvassbu ligger i utkanten av gnr. 6 bnr. 3 i et LNFR-område hvor tillatelse til hyttebygging generelt ikke kan påregnes. Tromsø kommune har da også uttalt at det i nevnte område ikke ville bli gitt dispensasjon til hyttebygging. Dersom turlaget mot vederlag tilpliktes å overlate hytta til grunneier, vil kommunens standpunkt stenge for at den kan benyttes som en vanlig hytte. Hytta vil derfor neppe ha særlig verdi for grunneier. Allmennhetens bruk av hytta står i en prinsipielt annen stilling.

Trollvassbu er i det alt vesentlige uten betydning for grunneier. Hytta ligger i utkanten av eiendommen, 4 – 5 km fra veien på Snarbyeidet. At hytta har hatt liten betydning for grunneiere, underbygges av den svært beskjedne kontakten grunneiere har hatt med turlaget. I tidshorizonten fra 1975 frem til Olufsen Moe ervervet gnr. 6 bnr. 3 i 2017, er det kun få henvendelser og i lengre perioder var det ikke noen form for kontakt.»

- (53) Jeg er derfor kommet til at det her er grunnlag for å anvende naboloven § 11 første ledd andre punktum analogisk. Lagmannsrettens rettsanvendelse er derfor riktig så langt anken er fremmet til behandling i Høyesterett. Spørsmålene om vilkårene i bestemmelsen er oppfylt, er ikke tillatt fremmet.

Sakskostnader

- (54) Troms Turlag har vunnet saken og har krav på dekning av sakskostnader, jf. tvisteloven § 20-2 første ledd. Selv om saken har reist et prinsipielt rettsspørsmål, kan jeg ikke se at tungtveiende grunner gjør det rimelig å gjøre unntak. Turlaget må derfor tilkjennes sakskostnader for alle instanser.
- (55) Prosessfullmektigen har fremlagt kostnadsoppgave. Den omfatter salær for arbeid i 2020, som prosessfullmektigen imidlertid har ettergitt overfor turlaget. Dette arbeidet er opplyst å ha vært utført «pro bono», det vil si gratis til turlaget. Det er videre opplyst at prosessfullmektigen foreløpig ikke har tatt stilling til om senere opparbeidet salær vil bli ettergitt av samme grunn.
- (56) Moe har anført at det ikke er grunnlag for å kreve erstattet kostnader for arbeid som prosessfullmektigen har utført «pro bono» for turlaget.
- (57) Tvisteloven § 20-2 første ledd gir turlaget krav på full erstatning for «sine» sakskostnader. Ordlyden tilsier at kostnader som turlaget ikke er forpliktet til å dekke, ikke kan kreves erstattet.
- (58) I Rt-2012-1985 *lengeværende barn I* står imidlertid et mindretall på fem dommere bak denne uttalelsen i avsnitt 214 og 215:

«Jeg skal ta stilling til det sakskostnadskrav som NOAS har fremsatt, ut fra mitt syn på løsningen av de krav som er sakens tvistegjenstand. Da jeg er i mindretall, går jeg ikke dypt inn i dette. Men jeg finner grunn til å knytte en bemerkning til at staten har motsatt seg at NOAS tilkjennes sakskostnader fordi advokat Fougner har påtatt seg oppdraget pro bono. Staten anfører at NOAS da ikke hatt utgifter til saken, og derfor ikke kan kreve sakskostnader.

Jeg er ikke enig med staten. Formålet med å påta seg et prosessoppdrag pro bono er å tilgodese den part man tar oppdraget for, ikke motparten. Utgangspunktet må derfor være at der søksmålet eller anken fører frem og det skal tilkjennes sakskostnader, så vil prosessfullmektigen – så langt dette danner grunnlag for et sakskostnadsansvar for

den tapende part – kunne beregne vanlig salær.»

- (59) For flertallet var det ikke nødvendig å gå inn på spørsmålet.
- (60) I HR-2020-1824-A kom Høyesterett til at forvaltningsloven § 36 ga et medlem av et fagforbund krav på dekning av sakskostnader, selv om kostnadene ble dekket av fagforbundet uten ansvar for medlemmet. Om reglene i tvisteloven uttalte førstvoterende i avsnitt 65:
- «Etter tvisteloven §§ 20-2 og 20-5 har den som har vunnet saken, krav på dekning av 'partens nødvendige kostnader'. Til tross for at det etter ordlyden er partens egne kostnader som kan kreves dekket, skjer det i praksis ingen vurdering av om det er parten selv som vil bli sittende med den endelige belastningen dersom sakskostnader ikke tilkjennes. Det finnes en rekke eksempler på at en part er tilkjent sakskostnader selv om utgiftene er dekket av andre, slik at det som tilkjennes i sakskostnader, ikke skal gå til dekning av kostnader som parten selv har pådratt seg. Dette vil gjelde blant annet der kostnadene dekkes av en forening eller under en rettshjelpsforsikring.»
- (61) Jeg forstår uttalelsen slik at den bygger på at parten har krav på erstatning for sakskostnader som dekkes av tredjemann, også i de tilfellene parten selv ikke er ansvarlig for dem. En nærliggende slutning er at dette vil omfatte tilfeller der det er partens prosessfullmektig som dekker kostnaden gjennom å yte tjenesten «pro bono».
- (62) De reelle hensynene som trekkes frem i disse dommene, er etter min mening overbevisende og må tilsi at tvistelovens regler her tolkes utvidende. En streng ordlydsfortolkning kan lede til vanskelige bevisvurderinger av om forpliktelsen består på partens hånd eller ikke, og den kan hemme ubemidlede parter mulighet til å fremme og forsvare sine rettigheter i domstolene. Motparten blir på sin side ikke skadelidende av at en tredjemann påtar seg det kostnadsansvaret som den vinnende parten ellers ville hatt selv.
- (63) Jeg er derfor kommet til at turlaget har krav på erstatning også for de sakskostnadene prosessfullmektigen her har ettergitt overfor laget.
- (64) Jeg legger her til at i slike tilfeller vil verken klienten eller andre ha gjort noen kontroll av kostnadens omfang. Dette må domstolene ha for øye i sin prøving av om kostnadene er «nødvendige», jf. tvisteloven § 20-5.
- (65) For Høyesterett har turlaget opplyst at det ikke var riktig å inkludere merverdiavgift i sakskostnadskravet for underinstansene. Dette innebærer at de sakskostnadene lagmannsretten tilkjente, må reduseres tilsvarende.
- (66) Lagmannsretten reduserte, med henvisning til tingrettens begrunnelse, de kostnadene som turlaget har krevd for behandlingen i tingretten, jf. tvisteloven § 20-5. Jeg er enig i den reduksjonen.
- (67) Sakskostnadene som tilkjennes, blir da for tingretten 323 000 kroner og for lagmannsretten 299 413 kroner. Disse beløpsendringene påvirker ikke tidsrommet for beregningen av forsinkelsesrentene.
- (68) For Høyesterett er det fremlagt oppgave på til sammen 227 438 kroner, som består av salær til og reisekostnader for turlagets prosessfullmektig tillagt merverdiavgift. Moe har ikke hatt innsigelser mot kostnadene, som jeg har kommet til at må anses nødvendige. De tilkjennes det offentlige, jf. rettshjelploven § 23.
- (69) Domsslutningen må tilpasses at de sakskostnadene som tilkjennes for underinstansene, blir endret.

(70) Jeg stemmer for denne

DOM:

1. Tingrettens dom, domsslutningen punkt 1 til 3, stadfestes.
2. I sakskostnader for tingretten betaler Marius Olufsen Moe til Troms Turlag 323 000 – trehundreogtjuetretusen – kroner med tillegg av forsinkelsesrenter fra 2 – to – uker etter forkynnelsen av tingrettens dom.
3. I sakskostnader for lagmannsretten betaler Marius Olufsen Moe til Troms Turlag 299 413 – tohundreogtjue tusen fire hundre og tretti – kroner med tillegg av forsinkelsesrenter fra 2 – to – uker etter forkynnelsen av lagmannsrettens dom.
4. I sakskostnader for Høyesterett betaler Marius Olufsen Moe til det offentlige 227 438 – to hundre og tjue tusen fire hundre og tretti åtte – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.

(71) Dommer **Kallerud**: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(72) Dommer **Ringnes**: Likeså.

(73) Dommer **Steinsvik**: Likeså.

(74) Dommer **Skoghøy**: Likeså.

(75) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

DOM:

1. *Tingrettens dom, domsslutningen punkt 1 til 3, stadfestes.*
2. *I sakskostnader for tingretten betaler Marius Olufsen Moe til Troms Turlag 323 000 – trehundreogtjuetretusen – kroner med tillegg av forsinkelsesrenter fra 2 – to – uker etter forkynnelsen av tingrettens dom.*
3. *I sakskostnader for lagmannsretten betaler Marius Olufsen Moe til Troms Turlag 299 413 – tohundreogtjue tusen fire hundre og tretti – kroner med tillegg av forsinkelsesrenter fra 2 – to – uker etter forkynnelsen av lagmannsrettens dom.*
4. *I sakskostnader for Høyesterett betaler Marius Olufsen Moe til det offentlige 227 438 – to hundre og tjue tusen fire hundre og tretti åtte – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.*